

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Asiantuntijalausunnon antaja: Haaga-Helian, Laurean ja Metropolian strateginen liittouma (3AMK)

Esitys talousarvioksi on tavoitteiden ja painotusten osalta pääsääntöisesti oikeansuuntainen ja kannatettava. Esitykseen liittyy kuitenkin erityisesti pääkaupunkiseudun ja metropolialueen näkökulmasta joitain huomioitavia asioita.

Osaavan työvoiman saatavuus ja kohtaanto

Suomen taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen hyvinvoinnin ja kestävä kehityksen kannalta merkittävä ja yhä paheneva ongelma on pula osaavasta työvoimasta. Suurinta pulaa on metropolialueella ja pääkaupunkiseudulla. Työvoimapula estää yrityksiä kasvamasta, mutta vaarantaa myös pahentuessaan jo lakisääteisten palveluiden järjestämisen.

Helsingin seudun metropolialue toimii koko Suomen moottorina. Toimiva ja menestyvä metropolialue luo virtaa ja elinvoimaa koko Suomeen ja pitää huolen siitä, että Suomi pärjää kansainvälisessä kilpailussa. Ilman menestyvää metropolialuetta Suomen talouskasvu ja hyvinvoinnin kehitys hidastuisivat ja lopulta pysähtyisivät. Suomi ei pärjää ilman menestyvää metropolialuetta, eikä metropolialue pärjää ilman osaajia. Metropolialue tarvitsee monenlaisia osaajia ja uutta osaamista, jotta kehitys ei pysähdy. Osaajat luovat uutta tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita, joita ilman sekä metropolialue että koko Suomi ja suomalaiset yritykset eivät menestyisi.

Työvoimapula korostuu Uudellamaalla monella alalla muuhun Suomeen verrattuna. Esimerkiksi koko maan työvoimapulasta varhaiskasvatuksen opettajissa 90% kohdistuu Uudellemaalle. Pulaa on runsaasti myös sosiaali- ja terveystoimialalla, rakennusallalla, ICT-alalla sekä monilla palvelualoilla mukaan lukien matkailu- ja ravitsemusala.

Tilanteen korjaamiseksi tarvitaan sekä lyhyen aikavälin että pidemmän aikavälin toimenpiteitä. Pidemmällä aikavälillä keskeistä on lisätä koulutuksen aloituspaikkoja vastaamaan osaajapulaa. Korkeakoulujen aloituspaikkoja on lisättävä metropolialueelle alueen osaajapulaa vastaavasti. Ilman aloituspaikkojen lisäystä metropolialueen kyky toimia koko Suomen moottorina vaarantuu. Aloituspaikkamäärän lisääminen on keino kyetä nostamaan kestävästi Suomen osaamistasoa.

Uusmaalaisten osuus korkeakoulujen ensisijaisista hakijoista on 35%. Kaikista korkeakoulujen aloituspaikoista ja koulutukseen valituista Uudenmaan osuus on vain 27%. Uudenmaan korkeakoulujen aloituspaikat ovat siis selkeästi alimitoitettut suhteessa opiskelupaikkojen kysyntään sekä alueella suoritettujen ylioppilastutkintojen määrään. Uudenmaan osuus koko maan korkeakoulujen aloituspaikoista on myös laskenut useita prosenttiyksiköitä vuodesta 2016 alkaen. Uudenmaan aloituspaikat ja opiskelemaan valitut ovat lisääntyneet suhteellisesti vähemmän kuin muiden maakuntien korkeakouluissa. Uudenmaan osuus maan opiskeluikäisestä ja työikäisestä väestöstä on kasvanut ja tulee kasvamaan myös tulevana vuosina toisin kuin Uudenmaan ulkopuolella.

Korkeakoulujen jo tehdyt aloituspaikkojen lisäykset ja uudet myönnetyt koulutusvastuut ovat oikeansuuntaisia, mutta riittämättömiä. Aloituspaikkojen lisääminen edellyttää lisärahoitusta valtiolta jatkuvuuden sekä laadukkaan ohjauksen ja opetuksen varmistamiseksi, kertaluontoisten lisäaloituspaikkojen resursointi on riittämätöntä. Uudet aloituspaikat eivät ole korjanneet pääkaupunkiseudun aloituspaikkojen alimitoitettua suhdetta hakijoiden määrään ja väestön kasvuun. Pääkaupunkiseudun aloituspaikat ovat siten päinvastoin suhteellisesti vähentyneet (liite: korkeakoulujen aloituspaikat ja hakijat Uudellamaalla).

Aloituspaikkojen lisäämistä pääkaupunkiseudulle perustelea myös tarve parantaa korkeakoulutuksen saavutettavuutta. Valtaosa korkeakoulutukseen hakijoista hakeutuu opiskelemaan ja työllistyy valmistuttuaan kotiseudulleen. Tämä on myös tasa-arvokysymys, joka korostuu erityisesti Uudellamaalla.

Suomen osaamistason nostamiseksi tarvitsemme kaikkien voimat käyttöön, mikäli haluamme saavuttaa tavoitteen: 50 % nuorista ikäluokista suorittaa korkeakoulututkinnon. Keskeistä on pyrkiä nostamaan maahanmuuttajataustaisten henkilöiden korkea-asteen tutkintojen suorittamista lähemmäksi kantasuomalaisten tasoa. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden osaamispotentiaali on Suomessa alihyödynnetty. Pääkaupunkiseudulla on iso potentiaali sekä vailla koulutusta olevien että jo lähtömaassa koulutettujen maahanmuuttajien osaamisen päivittämisessä. Tämä korostaa sekä uusien aloituspaikkojen että osaamisen päivittämistä tukevan rahoituksen kohdentamista pääkaupunkiseudun korkeakouluille. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden kansainvälisten opiskelijoiden Suomeen jäämistä edistäviä tekijöitä tulee myös laajasti parantaa.

Koulutuksen myötä syntyvän osaamisen lisäksi meidän on huolehdittava sujuvasta siirtymisestä työelämään. Tämä vaatii muun muassa TE-palveluiden ja koulutuksen kytkemistä vahvemmin toisiinsa. Yhtenä konkreettisena keinona on hyödyntää teknologian tuomia mahdollisuuksia kehittää osaamispohjainen tekoälymalli, joka auttaa opiskelijoita löytämään osaamistaan vastaavan työn. Suomessa on myös rohkeammin mahdollistettava aiemmin hankitun osaamisen hyväksiluku. Kohtaannon näkökulmasta oleellista on se, että meidän tulisi yhä tarkemmin tietää millaisia osaamistavoitteita yrityksillä ja muilla organisaatioilla on. Myös yritysten pitää osallistua koulutusten rahoittamiseen. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ohjaaminen sopiville koulutuspoluille ja sitä kautta heidän työllistymisensä osaamistaan vastaaviin töihin vaatii usean eri tahon saumatonta yhteistyötä. Tähän tulisi luoda pysyvä rahoitusratkaisu hanke pohjaisen toiminnan sijaan.

Tutkimus – ja kehittämistoiminta

Työelämälähtöisen TKI-toiminnan tavoitteena on yritysten ja julkisen sektorin tuottamien palveluiden laadun ja tuottavuuden parantaminen. Lähellä yrityksiä tehtävä työelämälähtöinen kehitystyö tuottaa heti sovellettavissa olevia arjen ratkaisuja. Tämän vuoksi yhteistyötä yritysten ja TKI-toimijoiden välillä Suomelle tärkeällä metropolialueella tulee kehittää ja vahvistaa. 3AMK liittouma ehdottaa pilotoitavaksi TKI-kumppanuusmallia, jossa yrityksen panostaessa TKI-toimintaan korkeakoulujen kanssa, tukee valtio projektia korvaamalla korkeakouluille niiden panoksen tai osan siitä. Tämä kannustaisi yrityksiä panostamaan TKI-toimintaan ja toisi korkeakoulut ja yritykset yhteen ja osoittaisi rahoituksen suoraan kullekin projektille ilman raskasta hallinnollista prosessia. TKI-rahoituksen pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta parantamalla lisätään tutkijaurien houkuttelevuutta ja vähennetään niiden epävarmuutta. Metropolialueen TKI-volyymin ja osaamisen nostaminen on elintärkeää Suomen ottaessa määrätietoisia askelia kohti TKI-rahoituksen 4 % tasoa BKT:stä. Mikäli haluamme saavuttaa valtakunnallisen 4 % tavoitteen, on metropolialueella otettava tavoitteeksi 5 % osuus BKT:stä.

Myös hyvinvointialueiden ja koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä on kehitettävä. Ammattikorkeakouluissa koulutetaan hyvinvointialueille tärkeitä eri alojen asiantuntijoita, jotka ovat valmiita monialaiseen toimintaan ja kykeneviä uudistamaan alan käytäntöjä. Onkin tärkeää, että kun hyvinvointialueita rakennetaan ja niiden haasteita ratkotaan, myös ammattikorkeakoulut otetaan aktiivisesti mukaan kehittämistyöhön. Keskusteluissa tulee kuulla niitä koulutuksen järjestäjiä, joilla on näihin kysymyksiin laajaa ja relevanttia osaamista.

Korkeakoulupedagogiikka opiskelijahyvinvoinnin tukena

Opiskelijoiden hyvinvointi on tutkimusten mukaan ollut huonolla tasolla jo pidempään. Hyvinvoinnin haasteita ovat viime aikoina lisänneet isot kriisit kuten pandemia sekä Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan. Opiskelijoiden hyvinvointia ja oppimistuloksia tukee korkeatasoinen korkeakoulupedagoginen osaaminen. 3AMK strateginen liittouma hakee yhteistyölle koko ajan uusia muotoja ja on ottanut korkeakoulupedagogisen osaamisen yhdeksi keskeiseksi yhteiseksi kehittämiskohteeksi. Ensi vuonna aloittaa toimintansa yhteinen tutkimus- ja kehittämiskampus korkeakoulupedagogiikan alueella. Toiminnassa hyödynnetään Haaga-Helian ammatillista opettajakorkeakoulua. Tavoitteena on nostaa työelämälähtöisen korkeakoulupedagogiikan tasoa sekä tehdä kansainvälistä tutkimusta alueelta.

Kulttuuri koronasta selviytymisen ja valtionrahoituksen näkökulmasta

Kulttuurialalle kohdistui todella merkittäviä haasteita koronan takia, tämä heijastuu myös alan kouluttajiin mm. opiskelijoiden vaikeutena saada harjoittelupaikkoja. Kulttuurialan vahvistaminen, erityisesti kulttuurin hyvinvointia tuovan näkökulman, olisi tärkeää koronasta selviytymisen tueksi. Kulttuurihyvinvoinnin tavoitteena on ihmisten ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistäminen luovalla toiminnalla ja itseilmaisun kokemuksia lisäämällä.

Opiskelijakuntien toiminta

Ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien asemaa tulee kehittää. Tavoitteena on toiminnan perusasioiden varmistaminen ja toiminnan monipuolisuuden (ml. liikuntapalvelut) takaaminen kustannustehokkaasti kaikissa ammattikorkeakoulujen opiskelijakunnissa niin, että opiskelijakuntien toiminnan taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset turvataan pitkäjänteisesti. Toiminnan resurssoinnin tulisi perustua sekä valtion, ammattikorkeakoulujen, että opiskelijakuntien omaan rahoitukseen. 3AMK liittouma tukee vuosittain sen jäsenammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien järjestämää opiskelijoille ja henkilöstölle suunnattujen yhteisten liikuntapalveluiden toteuttamista.

Liite:

Korkeakoulujen aloituspaikat ja hakijat Uudellamaalla, Johtavan asiantuntijan Riikka Vatajan alustus pääkaupunkiseudun kaupunginjohtajien ja korkeakoulujen rehtorien yhteistyöfoorumin yhteiskokouksessa 22.3.2022

29.9.2022

Minna Hiillos, Rehtori, toimitusjohtaja; Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Riitta Konkola, Toimitusjohtaja-rehtori, Metropolia Ammattikorkeakoulu

Jouni Koski, Rehtori, toimitusjohtaja, Laurea-ammattikorkeakoulu

Antti Vettenranta, Prosessijohtaja, 3AMK